

Тітченко В.В.

студент,

Науковий керівник: Семеніхін І.В.

кандидат юридичних наук,

асистент,

*Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні встановлена жорстка централізація повноважень та ресурсів у вертикалі органів виконавчої влади. У зв'язку з цим надзвичайно гостро стоїть питання щодо необхідності удосконалення взаємодії між центральною владою та органами місцевого самоврядування. Суттю цих змін має бути зменшення впливу центральних органів влади на органи місцевого самоврядування, тобто делегування або передача адміністративних, фінансових, господарських та інших повноважень на місцеві і регіональні рівні. Крім того, порівняння економічної ефективності централізованих та децентралізованих країн свідчать про те, що економічні досягнення найвищі в тих країнах, у яких значна частина державних завдань вирішується саме на місцевому та регіональному рівнях.

Співвідношення місцевого самоврядування й держави повинне визначатися на основі принципу субсидіарності, відповідно до якого вирішуватимуться питання розмежування функцій і компетенції між різними рівнями територіального управління. Субсидіарність – це організаційний і правовий принцип, згідно з яким спільнота вищого рівня вдається до будь-яких заходів лише в тому разі, якщо вони ефективніші за відповідні заходи на регіональному або місцевому рівнях. Так, децентралізоване управління передбачає, що громада селища, міста вирішує проблеми власного комунального господарства, в той час як обласна, регіональна рада займається питаннями розвитку інфраструктури регіонального значення. Відповідно збільшується можливість громадян впливати на процеси управління у громаді рідного міста або селища. Ось чому фактично децентралізація повинна означати не що інше, як реформу місцевого самоврядування.

Іншими словами, принцип субсидіарності передбачає, що рішення у державі приймаються на нижньому рівні, а верхні ланки управління втручаються у будь-які дії тільки в тому разі, якщо вони будуть ефективнішими за відповідні дії нижніх ланок. Так, французький спеціаліст з проблем організації управлінської діяльності Б. Гурне вказує, що здійснення основних управлінських функцій, які раніше входили виключно до монополії держави, сьогодні доручено спільнотам,

що проживають на відповідних територіях, органи яких обираються населенням. Ці спільноти одночасно наділені правами, які дозволяють їм братися за реалізацію таких функцій, наприклад, правом збирати податки і відповідною владою в умовах її здійснення в рамках діючого законодавства.

Здійснення значної частини функцій, спрямованих на задоволення потреб та інтересів людей і їх об'єднань має покладатися саме на найбільш близькі до громадян органи місцевого самоврядування. Вони у визначених законом межах, мають повну свободу дій для здійснення владних ініціатив з будь-якого питання, що не виключене з їхньої компетенції й не віднесене до компетенції іншого органу влади. До компетенції органів місцевого самоврядування відносяться, наприклад, місцеві податки й збори, питання розвитку місцевої економіки, комунальні служби, муніципальна поліція, дитячі садочки, школи, лікарні тощо. Фактично місцеве самоврядування охоплює практично всі питання життєзабезпечення громади.

Важливою складовою децентралізації є забезпечення фінансової самостійності, тобто права муніципалітетів на власні доходи. Наприклад, в Швейцарії комуни отримують близько 1/3 від загальних державних доходів та несуть близько 1/3 державних витрат – це сприяє високому рівню фінансової автономії. Комуни можуть збирати власні податки (зокрема податок на прибуток) та призначати податкові ставки, збирати внески та отримувати кантональні гранти. Кантон наділяє комуни правом власності на деякі природні ресурси (наприклад, на воду та ліси). Кантони мають систему фінансової еквалізації («вирівнювання») для підтримки бідніших комун. Більшу частину доходів комун складають податки (близько 50%). Близько 25% з державних доходів складають внески, 25% надходять з інших джерел. Податкові повноваження та вільний розподіл витрат сприяють розвитку муніципалітетів. Місцеві владні органи у Швейцарії мають найвище в Європі співвідношення власних прибутків та видатків, що надходять з вищих рівнів. Разом з тим, відсоток державних витрат, який дорівнює 30%, є низьким у порівнянні з іншими європейськими країнами (у Данії він складає 75%).

Відповідно до декларованої концепції місцевого самоврядування, органам місцевого самоврядування і місцевим громадам надається значна фінансова автономія. Так, місцеві бюджети громад отримують 5% акцизного податку, 60% податку на доходи від фізичних осіб, 100% податку на прибуток підприємств комунальних форм власності, 100% єдиного податку, 25% екологічного податку, 1,5% від обсягу продажів продукції, 90% коштів від продажу земель несільськогосподарського призначення та інші доходи.

У той же час держава вилучає у найбільш забезпечених муніципалітетів частину коштів із метою їхнього перерозподілу на користь менш економічно розвинутих муніципалітетів.

Децентралізація означає, що в рамках централізованої держави створюються самостійні одиниці як носії місцевого самоврядування, а саме регіони, райони та громади. Найважливішими необхідними складовими ефективності децентралізації є забезпеченість достатнього рівня адміністративної самостійності місцевих муніципалітетів, ефективна система взаємодії місцевих органів влади й громадськості із центральною владою й адекватна фінансово-бюджетна децентралізація, фінансове забезпечення місцевих бюджетів.

Також слід зазначити, що сама держава незалежно від досягнутого нею соціально-економічного рівня розвитку без участі громадськості не може оптимально задовольняти різноманітні потреби сучасної людини. Іншими словами, держава не в змозі брати на себе весь тягар суспільного розвитку громадян. Тому важливим елементом ефективного способу управління є його децентралізація, яка полягає в передачі прав на прийняття рішень не представниками центральної влади на місцевому рівні, а органами, які не знаходяться в ієрархічному підпорядкуванні центральним органам влади.

Також децентралізація допускає контроль та втручання вищого рівня управління в діяльність нижчого, якщо дії останнього впливають на інтереси сусідніх територій. Крім того, таке втручання може бути обумовлене необхідністю збереження рівності умов життя на території всієї держави й дотримання принципу правової або економічної єдності. Державний контроль сприяє забезпеченню ефективності місцевого управління, стандартизації послуг, що надаються місцевою владою, захищає громадян від зловживання владою з боку місцевих органів.

Слід зауважити, що за певних обставин децентралізація може містити ризики і небезпеки, а саме: ризик реалізації одиничних амбіцій, загроза монолітності політики держави у відповідних сферах, дезінтеграція діяльності публічної адміністрації щодо надання публічних послуг та прийняття управлінських рішень, загроза впливу на прийняття рішень неналежної кваліфікації посадовців, оскільки свобода прийняття ними рішень є досить великою.

Отже, можна підсумувати, що місцеве самоврядування є однією з фундаментальних засад сучасної демократичної системи управління, втіленням влади народу у специфічній формі і на відповідному рівні. Сьогодні децентралізація необхідна для формування ефективної влади, досягнення належного рівня якості життя її громадян, має бути спрямована на розв'язання політико-правових проблем місцевого самоврядування за рахунок розширення повноважень та фінансових можливостей територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» / [Електронний ресурс] <http://www.minregion.gov.ua/konceptsiya-reformuvannya-miscevogo-samovryaduvannya-ta-teritorialnoyi-organizaciyi-vladi-v-ukrayini-333230/rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-01-04-2014-r--n-333-r-pro-shvalennya-konceptsiyi-reformuvannya-miscevogo-samovry-669451/>
2. Демократизація державної влади і місцевого самоврядування на принципі субсидіарності: досвід Німеччини / [Євтушенко О. Н.]; наукові праці / Том 93 / Вип. 80. – С. 80.
3. Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки // [Ткачук П. А.] / Випуск 48. – С. 245.
4. Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / редкол.: Ю. Г. Барабаш та ін. – Х. : Право, 2014. – Вип. 28. – 156 с.
5. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. – К., Москаленко О. М., 2012. – 212 с.
6. Матвієнко А. Місцеве самоврядування як ключовий суб'єкт децентралізації влади / [Електронний ресурс]. <http://www.viche.info/journal/959/>.
7. Скрипнюк О.В. Децентралізація влади як фактор забезпечення стабільності конституційного ладу: питання теорії і практики [Електронний ресурс] // www.ccu.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid...?id=251115
8. Урядовий портал практики [Електронний ресурс] // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247923326&cat_id=244277212